Irina CONDREA

Un munte de om și de omenie

I.C. – doctor habilitat în filologie, profesor universitar la Departamentul Lingvistică Română și Știință Literară, Facultatea de Litere, USM. Director al Școlii doctorale „Studii lingvistice și literare". Domenii de cercetare: sociolingvistică, traducere, stilistică, pragmatică, cultivarea limbii, lingvistica textului. Autoare a mai multor volume, dintre care: *Traducerea din perspectivă semiotică* (2006), *Studii de sociolingvistică* (2007), *Curs de stilistică* (2008), *E timpul să vorbim corect* (2014), *Sociolingvistica. Suport de curs* (2018).

Onufrie Vințeler, Cetățean de Onoare al Municipiului Cluj-Napoca, este Doctor Honoris Causa al Universitatii „Lucian Blaga" din Sibiu. În 2016 Academia Română – Filiala Cluj i-a conferit Diploma de Excelență „Senior al Cetatii Cluj-Napoca"; a fost distins din partea Inaltpreasfințitului Mitropolit Bartolomeu cu „Crucea Transilvană", iar Liga Scriitorilor Români i-a conferit cea mai inaltă distincție, Medalia „Virtutea Literara". În 12 iunie 2019 a primit titlul de Doctor Honoris Causa al Universitatii „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia.

Despre profesorul clujean Onufrie Vințeler se poate spune cu adevărat că este un munte de om, care totdeauna impresionează printr-o vigoare specifică, fiind o prezență remarcabilă în mediul științific, universitar și cultural orientat spre domeniul filologiei, al literelor în general. În îndelungata sa viață a trăit cu demnitate, făcându-și onest datoria și muncind cu tenacitate, ceea ce i-a asigurat ascensiunea în cariera profesională, dar și o notorietate în lumea slaviștilor, a lingviștilor din spațiul Europei de Est.

Născut pe data de 10 august 1930 în satul Căptălan din județul Alba, fiind cel mai mare dintre copiii unei numeroase familii de țărani,

2004. Onufrie Vinţeler la Cernăuţi

încă de tânăr își ia destinul în propriile mâini și hotărăște să învețe o meserie, ca să-și facă un rost în viață și să-și poată ajuta familia. După absolvirea școlii profesionale din Sibiu, este selectat de o comisie pentru a-și continua studiile la o școală specială cu profil real, pe care o absolvă cu rezultate foarte bune în 1952, având posibilitatea ca ulterior să urmeze Institutul Feroviar, pentru a deveni inginer. Însă destinul îi pregătește altceva. La începutul anului următor, la Brașov vine o comisie care selecta candidați pentru facultățile umaniste și tânărul dornic de carte acceptă să devină student al Facultății de Filologie din București. După propriile sale mărturisiri, ar fi acceptat orice i se propunea, nu voia să rateze nicio șansă, înțelegând că orice posibilitate trebuie fructificată, dacă dorești să avansezi în viață. La Secția limba și literatura română este coleg de grupă cu viitorul academician Eugen Simion, iar printre colegii săi de an se regăsesc Nichita Stănescu, Vasile Rebreanu, Matei Călinescu, Adrian Nicolescu. Aveau profesori străluciți – Tudor Vianu, Lucia Wald, George Macovescu ș.a. Însă tânărului student Onufrie Vinţeler îi venea foarte greu, căci îi lipseau lecturile din școală, de aceea petrecea zile și nopți citind în bibliotecă sau la cămin.

În 1953 este propus pentru continuarea studiilor în Uniunea Sovietică, astfel că din acest an devine student al Facultății de Istorie-Filologie din cadrul Universității „N.G.Cernâșevschi" din orașul Saratov, unde depune eforturi consistente pentru a învăța limba rusă și a face față rigorilor impuse de programa universitară. Însă începând cu anul al patrulea de studii, tânărul este transferat la Universitatea „M.V. Lomonosov" din Moscova, ca urmare a unei decizii a ministe-

rului de a-i trece pe toți studenții străini în capitală. A fost și aceasta o șansă unică, pentru că aici tânărul vlăstar din Căptălan beneficiază de cursuri ținute de universitari de elită, savanți cu renume european printre care se regăsesc V.V. Vinogradov, V.A. Zveghințev, V.V. Ivanov, T.P. Lomtev, S.B. Bernștein și alții.

După absolvirea facultății, tânărul specialist este angajat la Universitatea din Cluj, iar peste un timp este admis la doctorat tot la Universitatea „M.V. Lomonosov", unde reia relațiile cu cei mai de seamă lingviști, specialiști de talie europeană. În anul 1965 își susține teza de doctorat, avându-l în calitate de conducător pe profesorul T.P. Lomtev. Încă din acea perioadă dl Vințeler se remarcă printr-o intensă activitate de cercetare, soldată cu publicarea mai multor articole științifice, manuale, dicționare. Domeniile predilecte de cercetare ale dlui profesor țin de slavisticiă, traducere, didactica limbilor străine, lexicologie, lexicografie, onomastică. A publicat, de asemenea, numeroase recenzii și prefețe la lucrările multor colegi, discipoli, prieteni.

Anumite tangențe cu filologia română și romanică din spațiul ex-sovietic dl Onufrie Vințeler le-a avut prin intermediul profesorilor universitari de la Moscova, el fiind la curent cu activitatea și lucrările mai multor cercetători care s-au ocupat de problemele limbii române (moldovenești) – Nicolae Corlăteanu, Silviu Berejan, Anatol Ciobanu, Vladimir Zagaevschi de la Chișinău, Stanislav Semcinski de la Kiev, Constantin Bachneanu de la Moscova, Raymund Piotrovski de la Leningrad – toți aceștia având rădăcini românești.

Dl Vințeler i-a cunoscut și a beneficiat de sprijinul iluștrilor savanți, somități în domeniul romanistici și autori ai unor studii fundamentale despre limba română – Samuil Bernștein și Ruben Budagov. Acești doi savanți au elaborat în 1956 (la doar tei ani după moartea lui Stalin) o lucrare cu totul ieșită din comun pe atunci, intitulată *Cu privire la unitatea de limbă româno-moldovenească*, dar care așa și nu a mai fost publicată în perioada respectivă. Studiul a văzut lumina tiparului abia peste 32 de ani, fiind tipărit în 1988 în revista „Nistru" de la Chișinău.

Este de remarcat faptul că dl profesor Vințeler a fost totdeauna un participant activ la diverse întruniri științifice – conferințe, cilocvii, simpozioane naționale și internaționale, dar și o persoană foarte prezentă

și interesantă la multe manifestări culturale, autor de cronici și articole pentru ziarele clujene.

Personal, l-am cunoscut pe profesorul Onufrie Vinţeler la o manifestare ştiinţifică de la Kiev. În vara anului 2001, Universitatea „Taras Şevcenko" a organizat un simpozion omagial, consacrat profesorului Stanislav Semcinski, la care au participat numeroşi romanişti şi românişti din Ucraina, Republica Moldova, România, Rusia, Cehia, Polonia etc. Eram împreună cu colegii Anatol Ciobanu, Galina Cerchez, Elena Constantinovici şi am fost profund impresionaţi de comunicarea în plen, susţinută de dl profesor Vinţeler. De fapt, acesta a fost un pios omagiu adus regretatului deja profesor Semcinski (născut în judeţul Cetatea Albă), cu care profesorul clujean a fost prieten şi a colaborat pentru promovarea în sistemul universitar a limbilor română (la Kiev) şi ucraineană (la Cluj-Napoca). Profesorul Stanislav Semcinski a condus Catedra de Lingvistică Generală şi Filologie Clasică la Universitatea „Taras Şevcenko" din Kiev, fiind şi fondatorul unui Seminar de limba română la această universitate; a ţinut cursuri de lingvistică generală şi romanică, a elaborat studii de lingvistică comparată, slavistică, semiotică, a făcut traduceri din limba română, a scris articole despre limba română, luând o atitudine fermă împotriva denumirii de „limbă moldovenească" în 1995, când Parlamentul Republicii Moldova i-a solicitat părerea. În 1991 Stanislav Semcinski a devenit membru de onoare al Academiei de Ştiinţe din Republica Moldova.

Profesorul Stanislav Semcinski a avut o colaborare fructuoasă cu colegii din România, fiind preşedintele Asociaţiei „Ucraina-România" şi aducându-şi contribuţia la înfiinţarea unei Secţii de limba ucraineană la Cluj. În 1997 i s-a acordat titlul de Doctor Honoris Causa al Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca. Pe parcursul mai multor ani aceste activităţi au fost realizate prin contribuţia şi participarea nemijlocită a profesorului Onufrie Vinţeler.

O comunicare şi o colaborare mai apropiată cu dl profesor Onufrie Vinţeler am început-o în 2002, când, aflându-mă la postdoctorat, am avut un stagiu de documentare la Cluj, unde am studiat la Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca şi la Biblioteca Facultăţii de Litere. Încă atunci i-am solicitat dlui profesor acordul să-mi fie referent oficial la teza de doctor habilitat (cu titlul „Aspecte semi-

2013, București. Irina Condrea și Onufrie Vinţeler,
la Conferința Internațională MAPRYAL (МАПРЯЛ)

otice ale traducerii”). Domnia sa a acceptat cu plăcere, fiind foarte interesat să vină la Chișinău. Susținerea a avut loc la sfârșitul lunii decembrie 2003, pe un timp de iarnă cu viscole și zăpadă multă, ceea ce nu l-a împiedicat pe dl profesor să facă această lungă călătorie de la Cluj la Iași, apoi la Chișinău și înapoi. A manifestat un mare interes pentru tot ce se întâmplă la Chișinău, s-a bucurat mult de întâlnirile și discuțiile cu domnii Silviu Berejan, Anatol Ciobanu, Vladimir Zagaevschi, l-a impresionat vizita la Casa Limbii Române, unde a fost întâmpinat de dl Alexandru Bantoș. Ne-a cucerit atunci pe toți cu firea sa veselă și optimistă, cu vorbele de duh și mulțimea de bancuri amuzante, cu istoriile și amintirile despre cunoștințele comune din lumea lingviștilor. S-a despărțit cu greu de orașul nostru, regretând că a stat aici prea puțin timp.

Ulterior, colaborarea noastră a continuat prin participarea la diverse manifestări științifice, comisii de doctorat, recenzări și prezentări de carte, fiind, cel puțin pentru mine, un valoros schimb de experiență cu colegii-filologi de la Universitatea „Babeș Bolyai”, pe care am vizitat-o de mai multe ori. În acest sens, o experiență inedită a fost participarea mea în calitate de referent oficial la două comisii de susținere a lucrărilor de doctorat, coordonate de dl profesor Onufrie Vinţeler

(din cele 22): în 2003 la teza elaborată de Balasz Katalin „Frazeologia limbii ruse și reflectarea ei în opera lui V. Șukșin" și în 2005 la teza doctorandei Cristina Nicoleta Dindelegan „Antroponimia în opera lui A.P. Cehov".

Este impresionantă activitatea lexicografică a dlui profesor Onufrie Vințeler, care a editat și reeditat de-a lungul timpului mai multe dicționare generale, indispensabile pentru activitățile școlare și de cercetare: *Dicționar de neologisme* (2002, 2004), *Dicționar de omonime* (2002), *Dicționar de sinonime* (2001, 2010), *Dicționar de antonime,* în 2 vol. (2002), *Dicționar explicativ școlar* (2006) ș.a.

Se remarcă prin structură și amploarea textului *Dicționarul de antonime*, cele două volume de dimensiuni considerabile (vol. I – 536 pagini, vol. II – 498 pagini) cuprind 5200 de perechi de antonime, dicționarul dat fiind astfel cel mai complet din câte s-au publicat până la acea dată. Autorul arată că „articolele din dicționar se compun din: a) titlu, care reprezintă perechile antonimice date în ordine alfabetică: **a accepta # a refuza, adevăr # minciună, deștept # prost, puternic # slab** etc.; b) definiții ale ambilor componenți ai perechilor. Definițiile sunt date după diferite dicționare explicative ale limbii române. În unele cazuri definițiile sunt înlocuite cu sinonimele cuvintelor-antonime; c) a treia parte a articolelor de dicționar o constituie materialul ilustrativ extras din literatura beletristică, din presă, din literatura social-politică, științifică etc.". Numeroasele exemple, alese cu atenție și cu rafinament, ilustrează nu doar sensul cuvintelor, ci și valorile poetice și metaforice ale acestora, astfel că dicționarul devine el însuși un text de lectură interesantă și utilă.

Mai trebuie să remarc încă o trăsătură de caracter, care îl definește pe dl profesor Onufrie Vințeler – un interes viu și nedisimulat față de oamenii pe care i-a cunoscut, față de poziția, ideile, creațiile acestora. Ori de câte ori mă întâlneam cu Domnia sa pe la conferințe, la Cluj-Napoca, la Cernăuți, la București sau altundeva, mă întreba despre cunoștințele noastre comune, dorind să afle cum o mai duc, ce au mai scris, ce schimbări au mai avut loc. Încă prin 2004 mi-a spus că are multe materiale despre lingviștii de la Moscova și Saratov care i-au fost profesori și că vrea să scrie o carte despre aceste personalități. Dar știind că și mulți basarabeni au trecut prin universitățile de la Moscova, mi-a cerut mici

detalii despre unii dintre ei. Ulterior, i-am trimis anumite informații de pe la noi, știind că dl profesor a extins lista lingviștilor despre care voia să scrie.

În 2005 a apărut volumul *Portrete și cărți*, primul din cele trei preconizate și publicate, conținând schițe despre o serie de personalități notorii din lumea literelor, reprezentanți de vază ai culturii contemporane. Autorul menționează că „medalioanele au ca scop readucerea în memoria cititorilor a unor personalități care au contribuit la dezvoltarea românisticii, romanisticii sau a lingvisticii în general. Totodată trebuie să recunosc faptul că unele dintre personalitățile despre care scriu au contribuit la formarea mea ca filolog și ca om de cultură". În special despre cei pe care i-a cunoscut personal, profesorul Vințeler aduce detalii și evocă evenimente care pun în valoare caracterele și felul de a fi ca oameni al acestora. Are dl profesor și un stil captivant și sincer, o manieră de a descrie oamenii cu multă simpatie și chiar cu admirație pe alocuri, remarcând tot ce este mai de preț din viața și activitatea celor pe care îi evocă. Multe secvențe se citesc ca niște nuvele și nu poți să nu observi unele vorbe de duh sau citate pline de spirit; de exemplu autorul vorbește despre somitățile care „au stat călare pe două veacuri" (Ov. Densusianu, Sextil Pușcariu), despre Nicolae Breban, care a format o întreagă pleiadă de „brebenei" lexicografi, dar și de „țuica aceea pe care o beau numai zeii". Iar despre Alexandru Graur spune: „Am observat un lucru foarte interesant, nu bârfea pe nimeni, scotea în relief doar părțile pozitive" – este o extrem de prețioasă observație și credem că anume asemenea mostre de atitudine ne lipsesc astăzi.

Cel de-al treilea volum din seria *Portrete și cărți* a apărut în 2019, dl Vințeler lucra la el de mai mult timp și iată că această trudă s-a încununat de succes. Și de data aceasta dl profesor scrie despre oameni pe care i-a cunoscut, cu care a întreținut relații de prietenie și despre care spune atâtea lucruri frumoase, ce pun în valoare calitățile fiecăruia dintre cei portretizați. Ca și în celelalte volume, și aici dl profesor vine cu informații interesante nu doar despre cariera sau situația la care a ajuns cineva, dar începe de la originile fiecăruia, de la locul nașterii, pomenindu-i, așa cum e omenește și creștinește, pe părinții care le-au dat naștere, pe cei care au crescut niște coipii ce au răzbit în viață. În acest

sens, am rămas surprinsă și profund mișcată în legătură cu felul în care dl. profesor a scris în această carte despre mine, dar mai ales despre copilăria mea, mai bine zis, despre drama familiei mele, care a fost crunt lovită de tăvălugul deportărilor.

Dar și dramele prin care trecem fac parte din viața noastră...

În prefața la volumul III, autorul face o confesiune emoționantă, de care este capabil doar un iubitor de oameni și de valorile pe care le oferă relațiile umane: „Recunosc că n-am fost și nu sunt indiferent față de oamenii pe care i-am cunoscut cândva: mă bucur de succesele lor și sufăr când ei au necazuri, chiar dacă ei nu știu acest lucru. Am trăit și trăiesc cu convingerea fermă că și participarea mea indirectă se cumulează undeva și poate fi considerată o contribuție la restabilirea echilibrului persoanei respective".

Vă mulțumim, domnule profesor Onufrie Vinţeler, pentru aceste dovezi de susținere și apreciere, de omenie și de aleasă prețuire.

LA MULȚI ANI!